

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 20 พฤศจิกายน 2546

หมายเหตุว่าด้วยการย้ายพรรค

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

เมื่อนายกร ทักษะรังสี อดีตหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ซึ่งต่อมามีตำแหน่งประธานที่ปรึกษาพรรคชาติพัฒนา ลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรค เมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน 2546 เพื่อเตรียมย้ายเข้าพรรคไทยรักไทย เสียงชยันโตจากประชาสังคมไทยก็ดังขรม โดยที่ในขณะเดียวกัน ความเห็นอกเห็นใจนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ซึ่งเพิ่งถูกคุดออกจากรัฐบาลพรรคไทยรักไทย เพิ่มขึ้นอีกอึกโข

บัดนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า นายกร ทักษะรังสี ต้องการย้ายพรรค

เหตุใดนักการเมืองจึงต้องการย้ายพรรค?

การย้ายพรรคกับการซื้อนักการเมืองเป็นประเพณีกรรมคนละด้านของเหรียญเดียวกัน คำถามที่ว่า เหตุใดนักการเมืองจึงต้องการย้ายพรรค จึงคาบเกี่ยวกับคำถามที่ว่า เหตุใดพรรคการเมืองจึงซื้อนักการเมือง

ตลาดนักการเมืองมีสถานะไม่แตกต่างจากตลาดแรงงาน พรรคการเมืองมีสภาพเสมือนหนึ่งหน่วยผลิตที่ทำหน้าที่ผลิตบริการทางการเมืองเสนอขายแก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการผลิตบริการทางการเมือง พรรคการเมืองย่อมต้องการปัจจัยการผลิตทั้งปวง หากปราศจากปัจจัยการผลิต พรรคการเมืองย่อมมีอาจผลิตบริการทางการเมืองได้ คุณภาพของปัจจัยการผลิตย่อมส่งผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ นอกจากนี้ พรรคการเมืองยังต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บริการทางการเมืองที่ผลิตได้มีคุณภาพและเสียต้นทุนต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ก่อนที่จะก้าวไปผลิตบริการทางการเมือง พรรคการเมืองจำเป็นต้องยึดรัฐสภาให้ได้เสียก่อน เพื่อให้มีความชอบธรรมในการบริหารราชการแผ่นดิน พรรคการเมืองมีทางเลือกในการเติบโตอย่างน้อย 2 แนวทาง แนวทางแรก ได้แก่ การเติบโตจากภายใน (Internal Growth) แนวทางที่สอง ได้แก่ การเติบโตสู่ภายนอก (External Growth)

พรรคไทยรักไทยเติบโตเป็นอภิมหาพรรค ด้วยการยึดแนวทางการเติบโตทั้งสองผสมผสานกัน โดยในขั้นก่อตั้งพรรคอาศัยการเติบโตจากภายในที่มีฐานดั้งเดิมในพรรคพลังธรรม

ต่อเมื่อต้องการยึดอำนาจรัฐ จึงอาศัยการเติบโตสู่ภายนอก ด้วยการควบและครอบพรรคและกลุ่มการเมืองต่างๆ (Mergers and Acquisition) การรับกลุ่มวังน้ำเย็น อันมีนายเสนาะ เทียนทอง เป็นหัวหน้ากลุ่ม เข้าร่วมพรรคไทยรักไทย นับเป็นจุดเปลี่ยนผันสำคัญ เพราะหลังจากนั้นพรรคไทยรักไทยก็เดินเครื่อง M&A เพื่อขยายพรรคอย่างเต็มที่ นับตั้งแต่การครอบส่วนสำคัญของพรรค กิจสังคม การครอบพรรคความหวังใหม่และพรรคเสรีธรรม โดยที่เดินเครื่องในการครอบพรรคชาติพัฒนาด้วย

พรรคไทยรักไทยต้องการ 'ซื้อ' นักการเมืองและกลุ่มการเมืองเพื่อขยายฐานทางการเมือง หากฐานการเมืองมั่นคงและแข็งแกร่ง พรรคไทยรักไทยจะสามารถอ้างอำนาจทางการเมืองได้ยืนยาว ในการตัดสินใจซื้อนักการเมืองและกลุ่มการเมืองใดๆ พรรคการเมืองย่อมต้องเลือกซื้อนักการเมืองและกลุ่มการเมืองที่ช่วยเพิ่มพูนมูลค่าเพิ่มทางการเมือง (Political Value-Added) พรรคการเมืองย่อมไม่ต้องการซื้อนักการเมืองและกลุ่มการเมืองที่บั่นทอนมูลค่าทางการเมืองของตน

แต่การซื้อนักการเมืองหรือกลุ่มการเมืองมีราคาที่ต้องจ่าย ไม่มีพรรคการเมืองที่มีเหตุมีผลใดๆที่ทุ่มเงินซื้ออย่างไม่อั้น เพราะต้องเปรียบเทียบมูลค่าเพิ่มทางการเมืองที่ได้กับราคาที่จ่ายไป พรรคการเมืองที่ต้องการยึดกุมอำนาจรัฐจะจ่ายเงินซื้อนักการเมืองและกลุ่มการเมืองจนถึงระดับที่มูลค่าเพิ่มทางการเมืองที่ได้เท่ากับราคาที่จ่าย พรรคการเมืองมิได้แตกต่างจากหน่วยผลิตที่จ่ายเงินจ้างพนักงานจนถึงระดับที่รายได้ส่วนเพิ่มจากการจ้างพนักงาน (Marginal Staff Revenue) เท่ากับรายจ่ายส่วนเพิ่มในการจ้างพนักงาน (Marginal Staff Expenditure)

ในการซื้อนักการเมือง พรรคการเมืองอาจเลือกจ่ายราคาในรูปตัวเงิน ดังเช่นเงินโอนเป็นก้อน ค่าใช้จ่ายในการรณรงค์ทางการเมืองและเงินเดือนประจำ หรือจ่ายราคาในรูปตำแหน่งทางการเมือง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภาระจากรองระหว่างพรรคการเมืองผู้เสนอซื้อกับนักการเมืองที่ต้องการย้ายพรรค

แรงงานย่อมเคลื่อนย้ายจากโรงงานที่ให้ค่าจ้างต่ำไปสู่โรงงานที่ให้ค่าจ้างสูงฉันใด นักการเมืองย่อมต้องออกจากพรรคที่ให้ผลตอบแทนต่ำไปสู่พรรคที่ให้ผลตอบแทนสูงฉันนั้น ทั้งนี้ผลตอบแทนดังกล่าวนี้มีได้จำกัดเฉพาะผลตอบแทนทางการเมือง หากยังคงผลตอบแทนที่มีใช้ตัวเงินด้วย

ในทัศนะของระบบทุนนิยม พรรคการเมืองมีสถานะเสมือนหนึ่งหน่วยผลิต การย้ายพรรคมีสภาพไม่แตกต่างจากการเปลี่ยนที่ทำงาน จึงมิใช่เรื่องน่าเสียหาย หากแรงงานสามารถเคลื่อนย้ายจากอุตสาหกรรมที่ให้ผลตอบแทนต่ำไปสู่อุตสาหกรรมที่ให้ผลตอบแทนสูงได้ เหตุไฉนนักการเมืองจึงย้ายพรรคมิได้ด้วยเล่า

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มิได้ห้ามนักการเมืองย้ายพรรค แต่ไม่ต้องการส่งเสริมการย้ายพรรค จึงกำหนดเงื่อนไขขั้นต่ำในการเป็นสมาชิกพรรคก่อนที่จะมีคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ จะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่ต่ำกว่า 90 วัน

การย้ายพรรคของนักการเมืองในฐานะปัจเจกชนไม่ยุ่งยากและเสียต้นทุนการตัดสินใจ (Decision-Making Cost) ต่ำ แต่การย้ายพรรคเป็นกลุ่มก็ดี หรือการให้พรรคการเมืองอื่นเข้ามาครอบพรรคการเมืองของตนก็ดี หรือการควบเข้ากับพรรคการเมืองอื่นก็ดี ล้วนต้องเสียต้นทุนการตัดสินใจสูงทั้งสิ้น เนื่องจากมีลักษณะเป็นปฏิบัติการร่วมกัน (Collective Action) ซึ่งครอบคลุมนักการเมืองจำนวนมาก

ทั้งที่พรรคไทยรักไทยส่งเทียบเชิญนานหลายเดือน แต่พรรคชาติพัฒนาก็ยังตัดสินใจไม่ได้ว่า จะให้พรรคไทยรักไทยเข้ายึดพรรคหรือไม่ ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากความลังเลใจของหัวหน้าพรรคนั่นเอง ในขณะที่ลูกพรรค ดังเช่นนายกร สามารถตัดสินใจโดยฉับพลันในการศิโรราบต่อพรรคไทยรักไทย ทั้งที่นายกรเคยแสดงอาการเทียบชั้นกับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการแย่งชิงเก้าอ้นายกรัฐมนตรี

การเติบโตขึ้นมาเป็นอภิมหาพรรค ทำให้พรรคไทยรักไทยกลายเป็น "หลุมดำ" ในสังคมการเมืองไทยที่มีพลังดูดนักการเมืองและกลุ่มการเมืองต่างๆ ในขณะที่พรรคไทยรักไทยขับเคลื่อนขยายฐานการเมืองต่อไปเรื่อยๆ สภาวะความไม่แน่นอนของนักการเมืองนอกพรรคไทยรักไทยเพิ่มพูนเป็นเงาตามตัว คนเหล่านี้จำนวนไม่น้อยมองไม่เห็นอนาคตทางการเมืองของตน ไม่แน่ใจว่าจะมีพื้นที่ทางการเมืองเหลือให้ยื่น มรรควิธีสำคัญในการลดทอนสภาวะความไม่แน่นอนดังกล่าวนี้ ก็แต่โดยการย้ายเข้าพรรคไทยรักไทยเสียเลย นายกร ทักษะรังสี มีระบบความคิดดังที่กล่าวนี้ แต่ระบบความคิดเช่นนี้เองเป็นกลไกในการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองไทยไปสู่ระบอบ 'ทักษิณธิปไตย' ในที่สุด

ตลาดนักการเมืองกำลังแปรเปลี่ยนเป็นตลาดของผู้ซื้อ (Buyer' Market) โดยทำยที่สุดอาจมีผู้ซื้อแต่เพียงรายเดียว (Monopsony) พรรคไทยรักไทยเป็นผู้ซื้อรายเดียวดังกล่าวนี้ พรรคการเมืองอื่นๆ ล้วนขาดอำนาจซื้อ เพราะมีโอกาสดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากกระบวนการกำหนดและบริหารนโยบายเศรษฐกิจอย่างเป็นกอบเป็นกำ หากแม้พรรคการเมืองเหล่านี้จะเสนอซื้อนักการเมือง ก็คงหานักการเมืองย้ายเข้าพรรคได้ยาก เพราะล้วนเป็นพรรคที่กำลังเผชิญความร่วงโรย ในขณะที่พรรคไทยรักไทยอยู่ในภาวะรุ่งโรจน์

ในภาวะที่ตลาดนักการเมืองเป็นตลาดของผู้ซื้อ พรรคไทยรักไทยในฐานะผู้ซื้อย่อมมีอำนาจต่อรองสูง นักการเมืองที่ย้ายเข้าพรรคไทยรักไทยเกือบจะไม่มีราคาเลย บางทีอาจต้องจ่าย 'ราคา' เพื่อขอเข้าพรรค โดยหวังว่า จะเก็บเกี่ยวผลตอบแทนคืนในภายหลัง